

Lapsen kaksikielisyyden tukeminen

Marjatta Takala
erityispedagogiikan professori
2018

Kaksikielisyyden määrittely

- VÄLJÄ: Henkilö on kaksikielinen, jos hän osaa kommunikoida sujuvasti molemmilla kielillä.
- TARKEMPI: Henkilö pystyy aktiivisesti puhumaan, ymmärtämään — varttuneempi myös lukemaan ja kirjoittamaan — ja ajattelemaan kahdella kielellä ja vaihtamaan niitä tilanteen ja keskustelukumppanin mukaan, vaikka lähes saman tasoista osaamista molemmissa kielissä ei olisikaan saavutettu. (Hassinen, 2002)
- Simultaani (syntymästä asti molemmat kielet) tai sukseksiivinen 2-kielisyys (perättäinen)
- Kielien asema on erilainen eri elämän vaiheissa, dominanssi vaihtelee
- Usein kaksi kieltä tarkoittaa myös kahta kulttuuria

Kaksikielisyyden vaiheita

- Kielen omaksumisprosessi samankaltainen 1 ja 2-kielisillä.
- Kielen syötöksen määrä ja laatu tärkeää: perheen, ystävien, päivähoidon, koulun kielen merkitys
- Kaksikielisyys osa identiteetin kehitystä, vaikuttaa myös itsetuntoon
- Kaksikielisyys ei ole itsestäänselvyys, se on mahdollisuus
- Metalingvistinen tieto kielestä auttaa lasta tulemaan tietoisemmaksi kielistään
- Valtakieli kasvaa yleensä ensin vahvemmaksi, viittomakielellä vähemmistökielen status
- Lapsen haluun käyttää kieltä vaikuttaa moni asia
- Toisen kielen käyttö voi kohdata kritiikkiä ja ennakkoluuloja (vrt. CODA-lapset)

- Miten kielestä tulee ”omaa”, miten kielen omistajuutta ja vierautta ilmaistaan vuorovaikutuksessa, kieli ei ole arvovapaa
- Kaksikielisyyteen kuuluu kriisejä, sekä lapsella että vanhemmalla
- Kielet voivat saada eri rooleja; toinen tunnekielenä ja toinen muuna
- Protesteja, puhumattomuutta, kieltäytymistä viittomisesta, taukoja kehityksessä
- Sadon kypsyminen vie aikaa, sinnikkyys kannattaa, rikkaaksi ei tulla hetkessä

Kaksikielisyyden etuja

- Kaksikielisyys kehittää kognitiivisia kykyjä
- Kaksikieliset osaavat paremmin kohdistaa huomionsa oleelliseen, ovat valppaampia
- Päätöksenteko on nopeampaa
- Parempia tuloksia ongelmanratkaisua ja luovuutta vaativissa tehtävissä.
- Kaksi kieltä harjoittaa henkistä suorituskykyä vauvasta alkaen
- Aivot treenautuvat enemmän kun käyttää kahta kieltä jatkuvasti
- Lisää kulttuurista ymmärrystä
- Siirtää ja helpottaa Alzheimerin taudin oireita.

Viittomakieli koulussa

- **Viittomakielisten oppilaiden määrä:** Vuonna 2014 OPH ja Kuurojen liitto tutkivat tätä. Äidinkieltään viittomakielisiä 23 koulussa ja viittomakieltä toisena kielenä käyttäviä 26 koulussa.
- **Kuuleko koulu-hankkeen** kyselyyn vastasi 109 opettajaa, joilla oli ryhmässään kuulovammaisen.
- Koko aineistossa tulkki mainittiin jatkuvana tukimuotona alakoulussa kolmella oppilaalla, yläkoulussa ei lainkaan.
- Kommunikointikeinona puhe (80 % alakoulussa, yläkoulussa 91 %). Seuraavaksi käytetyin tapa puheen ja huulioluvun yhdistelmä.

sitaatteja

- huolehdin että puheen tueksi on aina kirjallinen tuotos (taululla, kirjassa, monistena) jne. Puheen määrä, selkeys, hitaus korostuu. (hlö 7, yk, yleis, 23 tv, HK)
- Oppilas ei todellakaan halua erottua muista oppilaista. Hän ei tarvitse mitään erityiskohtelua. (hlö 27, ak, yleis, 34 tv, HK)
- Erityisopetuksessa opettavien on hyvä osata viittomia asteikolla 1-5, keskiarvo 3.9 (hajonta .29), yleisopetuksessa opettavien viittomien osaaminen ei ole niin tärkeää, keskiarvo 2.3, (hajonta 1.1).
- Kuuleeko koulu-aineistossa vain yhden oppilaan kohdalla mainittiin, että pääkieli on viittomakieli. Hänen kanssaan oli käytössä kahden opettajan yhteisopetus, toinen opettaja osasi viittoa.

Koonti

- Kaksikielisyys on etu.
- Viittomakieli ja puhuttu suomen/ruotsin/xx kieli sen rinnalla tuo lapselle kaksi kieltä ja kaksi kulttuuria, sekä monia kognitiivisia etuja.
- Molempien opiskelu koulussa tärkeää.
- Viittomakielisille kielipesätoimintaa, etäopetusta, omaa materiaalia.
- Yhteiskunnan tuki kielen statukselle.
- Kaksikielisyyden tavoitteet vanhempien kanssa

Lähteitä

- Dufva, H. 2010: Oppimisen dialogit - osaamisen asteet: Näkökulmia monen kielen oppimiseen ja käyttöön. Teoksessa S. Stolt, M. Lehtihalmes, S. Tarvainen & K. Launonen (toim.). *Suomalainen monikielisyys ja sen haasteet*. Puheen ja kielen tutkimuksen julkaisuja, 42. s. 21–33. Helsinki: Puheen ja kielen tutkimuksen yhdistys.
- DUO. 2015. *Äidinkielenä kaksikielisyys*. Familia ry. <http://pdf.duoduo.fi/kaksikielisyys-julkaisu.pdf>
- Hassinen, S. 2005. Lapsesta kasvaa kaksikielinen. Jyväskylä: Gummerus.
- Kanto, L. 2016. Two languages, two modalities. A special type of early bilingual language acquisition in hearing children of Deaf parents. Logopedics. Oulu University
- Kanto, L. 2016. Koda-lasten kaksikielisyyden kehitys. Satakieliohjelma. <http://www.satakieliohjelma.fi/wp-content/uploads/2017/11/Laura-Kanto2016.pdf>
- Kinnarinen, T. 2011. Kaksi kieltä trimmaa aivot. Tiede-lehti. https://www.tiede.fi/artikkeli/jutut/artikkelit/kaksi_kielta_trimmaa_aivot
- Korpilahti, P., Aalto, O. ja Laine, M. (toim.) 2010. Kieli ja aivot. Turun yliopisto. Art-Print oy.
- Lehtonen, H. 2015. Tyyllitellen : Nuorten kielelliset resurssit ja kielen sosiaalinen indeksisyys monietnisessä Helsingissä. Humanistinen tiedekunta. Suomen kielen... laitos. Helsingin yliopisto.
- Okal, B. O. 2014. Benefits of Multilingualism in Education. *Universal Journal of Educational Research*, 2(3), 223-229.
- Sadat, J.; Pureza, R.; Alario, F.-X. Traces of an Early Learned Second Language in Discontinued Bilingualism. *Language Learning*, 66(2), 210-233.